

CREDITUL AGRICOL ÎN ANII GUVERNĂRILOR NAȚIONAL-ȚĂRĂNIȘTE

DE

DUMITRU ȘANDRU

La 10 noiembrie 1928, național-țărăniștii veneau la conducerea României, înlocuind guvernul național-liberal, care își prezentase demisia cu o săptămână mai înainte. Titulatura și programul formațiunii politice ajunsă la putere ofereau lumii rurale din România speranța că interesele ei se vor bucura de atenția noli echipe guvernamentale. Partidul Național-Liberal, care inițiasе exproprierea marilor proprietăți și împrăștierea țăranilor, a promovat, după legiferarea reformei agrare, o politică perseverentă de industrializare a țării, pe care, în condițiile insuficienței capitalurilor de investiție, a încercat să o susțină în mod prioritar din veniturile exploatărilor agricole. Optica național-țărăniștilor în materie de politică economică părea, la o analiză de suprafață, antinomică față de cea a liberalilor, noua formațiune politică ajunsă la cârma țării propunându-și să susțină cu precădere interesele proprietarilor de pământ, ale țăranilor în mod special¹.

Conjunctura în care național-țărăniștii au preluat puterea a fost marcată de începutul mării depresiuni economice, care a lovit majoritatea statelor lumii. Chiar dacă în primele luni de guvernare noua situație internațională nu a influențat în mod profund cursul vieții economice, curând efectele crizei vor fi puternic resimțite și în România, obligând guvernul Iuliu Maniu să se adapteze la o stare de lucruri pe care nu o întrezărise. Din această cauză, politica agrară și agricolă a național-țărăniștilor trebuie judecată nu numai prin prisma programului enunțat și pus în practică, ci și în funcție de impactul economiei naționale cu marea depresiune, care i-a silit să adopte o serie de măsuri dictate de noile condiții cu care s-au confruntat agricultura țării și producătorii agricoli.

Partidul a preluat puterea de la o formațiune care reprezentase prin excelență interesele industriașilor, bancherilor și marilor comercianți

¹ Vezi "Cuvântul agronomilor", București, III, 1928, nr.13-14, p.164-165.

și care, deși nu nega importanța agriculturii, o neglija în mod culpabil, obligând-o în plus să suporte din veniturile ei o bună proporție din costul industrializării. Scopurile declarate ale Partidului Național-Țărănesc vizau revizuirea acestei politici și sprijinirea prioritară a agriculturii, considerată de liderii lui drept principala ramură a economiei naționale².

Întrucât una din problemele dominante cu care s-a confruntat agricultura românească de după primul război mondial a constituit-o insuficiența mijloacelor financiare, conducerea Partidului Național-Țărănesc și-a concentrat atenția asupra soluționării ei. În primul deceniu de după Unire capitalurile instituțiilor bancare fuseseră orientate cu precădere către industrie și spre finanțarea operațiilor comerciale, băncile, în special cele mari, alocând procente nesemnificative din fondurile lor de lucru agriculturii. Cele câteva organizații de credit specializate în finanțarea proprietarilor de exploatare agricole nu puteau satisface decât o parte redusă din cererile producătorilor rurali; în plus, marea masă a țăranimii nu a avut posibilități de a contracta nici de la ele, nici de la băncile comerciale împrumuturi pe termene lungi sau, chiar, mijlocii.

Din aceste motive, național-țăranistii au încercat să găsească formule de finanțare adecvate necesităților exploatarelor agricole, prin adaptarea într-o mai bună măsură a instituțiilor bancare existente la cerințele economiei agrare și să creeze o serie de noi bănci pentru a spori, prin intermediul lor, fondurile și modalitățile de creditare a proprietarilor funciari rurali.

Data fiind concepția ideologilor Partidului Național-Țărănesc despre rolul cooperatiei, conducerea lui și-a început acțiunea prin restructurarea organizației de credit popular. Legea pentru organizarea cooperatiei, din 28 martie 1929, elaborată de ministrul muncii, cooperatiei și asigurărilor sociale din guvernul Iuliu Maniu, Ion Răducanu, a pus în lichidare Centrala Băncilor Populare și Centrala Cooperativelor de Producție și Consum, creând în locul lor Banca Centrală Cooperativă, ca organ de finanțare a întregii mișcări a cooperatiei³. Concepută ca o societate de economie mixtă, cooperativă, ea a fost organizată, potrivit legii din 28 martie 1929, ca o asociație cu participarea statului, a cooperativelor și a federaționalelor. Capitalul social autorizat a fost de un miliard de lei, față de 200 000 000 de lei, cât avusese, cu începere din 12 iulie 1928, fosta Centrală a Băncilor Populare, din care participația statului era de jumătate.

² An. Gusti, *Scriseri sociale, politice și economice*, București, 1940, p.157.

³ MOF, nr. 71 din 28.III.1929.

Inițial, statul a vărsat doar 250 000 000 de lei din capitalul social subscris, restul fiind depus în cursul anilor 1931-1933 în mai multe tranșe⁴. Restul de 500 000.000 de lei trebuia acoperit de către cooperative și federale, dar, la bilanțul din 31 decembrie 1929, acestea aveau subscris un capital social de 59 270 000 lei și vărsat de numai 23 967 488 lei. Patru ani mai târziu, la bilanțul din 1933, capitalul social subscris la Banca Centrală Cooperativă de către băncile populare și federale asociate sporise la 82 040 000 lei, iar cel vărsat la 63 456 309 lei⁵.

Legea din 28 martie 1929 a renunțat la secția de credit pe termen lung, prevăzută a se înființa pe baza *Godului cooperației* din 12 iulie 1928, pe lângă Centrala Băncilor Populare, deoarece creditul pe termen lung, chiar și cel țărănesc, urma să fie contractat la noile instituții de credit agricol. Justificarea acestei intenții a legiuitorului s-a făcut atât în *Expunerea de motive* a legii cooperației, cât și în proiectul lui Ion Mihalache, devenit legea pentru organizarea creditului funciar rural și a creditului agricol, din 20 august 1929, în care se arăta că Banca Centrală Cooperativă este alcătuită ca o instituțiune de credit pe termen scurt. Rezolvarea creditului imobiliar și de amenajare a exploatărilor țărănești este lăsată în sarcina unei noi organizațiuni pe care o avem acum și care va avea să lucreze cu micul agricultor prin intermediul organizațiilor sale cooperative⁶.

Principala preocupare a consiliului de administrație al noii bănci a fost de a lichida patrimoniul preluat de la fostele centrale, de circa cinci miliarde de lei, și portofoliul lor din aprovizionări, de 1631092 000 lei, și de a-și reduce activul și pasivul la valoarea de circa un miliard de lei, cât reprezentau fondurile proprii ale Băncii Centrale Cooperative. De aici a rezultat o prudență excesivă din partea centralei față de acordarea de noi credite, a căror valoare a scăzut de la 598 880 640 lei, în 1929 -1930, la 16 953 737 lei, în 1933⁷.

În primii ani de activitate, conducerea Băncii Centrale Cooperative s-a abținut de la a contracta credite de reescont de la Banca Națională a României, de teamă să nu se ajungă la o subordonare a

⁴ Vezi ASB, fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosar 4/1931; 8/1933, f. 9; 9/1934-1935, f. 163.

⁵ Idem, dosar 8/1933, f. 5; idem, fond Centrocoop, Băncile populare, dosarele 226, f. 2; 456, f.16; Constantin I.Oprescu, *Cooperația*, în *Aspecte ale economiei românești*, Consiliul Superior Economic, 1939, p.496.

⁶ ASB, fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosar 2/1933-1934, f. 45; Raymond Polin et G. J. Charon, *Les coopératives rurales et l'état en Tchécoslovaquie et en Roumanie*, Paris, 1934, p. 112.

⁷ D. Sandru, *Creditul agricol în România, 1918-1944*, București, 1985, p. 57.

centralei față de institutul de emisiune. În aceeași perioadă, Banca Centrală Cooperativă a primit oferte de creditare, în special din străinătate, dar și în această privință, conducerea ei a fost rezervată, motivând termenele de scadență propuse ca fiind prea scurte și nesiguranta recuperării sumelor în intervalul dat. Această poziție a consiliului de administrație a făcut ca banca să nu poată satisface decât o mică parte din cererile de credit ale cooperativei, în 1931, de pildă, ea reușind să acopere doar 23,5% din suma globală solicitată de agricultori⁸.

În pofida reticenței conducerii național-țărăniște a centralei față de institutul național de emisiune, aflat sub controlul liberalilor, la începutul anului 1931 banca s-a văzut nevoită, totuși, din lipsă de fonduri, să contracteze credite de reescont la Banca Națională a României pentru a fi distribuite federalelor sub formă de credite de rulment, pe efecte, cu dobândă de 7% pe an, care urma să le folosească în operațiile proprii în vederea finanțării băncilor populare și cooperativeelor⁹. În anii următori, însă, valoarea creditelor scontate la Banca Națională a României s-a menținut în jurul sumei de 18.000.000 de lei¹⁰. Poziția rezervată a conducătorilor centralei față de colaborarea cu institutul de emisiune a creat o situație nefirească pentru finanțarea cooperativei românești, care nu a beneficiat în această perioadă de credite de reescont anuale mai mari de 20.000.000 de lei, în vreme ce cooperativa sâsească din Transilvania a luat, prin mijloace normale, credite de peste 100.000.000 de lei de la Banca Națională, cu toate că ea avea și alte izvoare de creditare din străinătate¹¹.

În anul 1932, când Banca Centrală Cooperativă a încheiat lichidarea vechilor centrale și a operațiilor din aprovizionări, ea s-a lansat în acțiuni de *warantare*, pe care le-a realizat în contul Casei Autonome a Monopolurilor¹². Astfel, într-o perioadă în care pentru țărănime lipsa creditului devenise o problemă acută, centrala, care fusese creată de național-țărăniști cu principalul scop de a asigura micilor producători capitalurile necesare, nu a oferit agricultorilor decât sume derizorii. Refuzând să sprijine pe țărani, sub pretextul unei prudente excesive față de recuperarea plasamentelor, centrala s-a aliniat la politica de finanțare a exportului unor produse agricole, în care a investit capitaluri mari, concurând, de fapt, activitatea Centralei Cooperative de Import și Export,

⁸ Vezi ASB, fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperatiei, dosar 4/1931.

⁹ Idem, dosar 4/1931; 9/1934-1935, f.141.

¹⁰ Idem, dosar 4/1931; 8/1933, f.10; 9/1934-1935, f.141.

¹¹ Idem, dosar 9/1934-1935, f.141.

¹² Idem, dosar 8/1932-1935, f.1 și urm.; 8/1932, f. 56; 8/1933, f. 94.

constituită la 29 mai 1929 în mod special cu o asemenea misiune, în baza aceleiași legi a cooperăției din 28 martie 1929¹³.

La 20 august 1929, național-țărăniștii au adus modificări și în regimul juridic al Creditului Funciar Rural, prin legea pentru organizarea creditului funciar rural și a creditului agricol¹⁴. Legea anula o parte din privilegiile vechii bănci, restrângând simțitor operațiunile permise societăților de credit funciar rural. Prin limitarea operațiilor Creditului Funciar Rural, legea din 20 august 1929 punea societatea în situația de a nu mai putea finanța Casele de Credit ale Agricultorilor, dar, pe de altă parte, legiuitorul permitea creditelor funciare rurale ce s-ar fi constituit să acorde țăranilor împrumuturi de investiții pe termen de 30 de ani, cu garanții ipotecare¹⁵, operație pe care societățile respective nu au practicat-o de fapt.

Legea pentru organizarea creditului funciar rural și a creditului agricol a reprezentat cea de-a doua mare inițiativă a național-țărăniștilor în direcția reformei creditului destinat producătorilor rurali. Dispozițiile ei aveau în vedere crearea unor formațiuni bancare puternice pentru finanțarea agriculturii, cu participarea statului și a capitalului privat. Aceasta era motivația pentru care o parte din privilegiile deținute până atunci în exclusivitate de Creditul Funciar Rural erau restrânse spre a fi extinse asupra noilor societăți. Atingând interesele liberalilor, care dețineau la Creditul Funciar Rural, atât prin capital, cât și prin funcțiile de conducere, poziții dominante, legea a generat proteste vehemente din partea lor și refuzul de a modifica statutul societății potrivit noilor stipulații¹⁶.

Cum divergențele dintre Partidul Național-Țărănesc și Partidul Național-Liberal pe tema reorganizării societății nu au putut fi aplanate și cum consiliul de administrație a refuzat să ia în considerație dispozițiile legii din 20 august 1929, conducerea național-țărăniștă a inițiat crearea câtorva noi institute de credit specializat, prin intermediul cărora spera să submineze și poziția Creditului Funciar Rural. În baza legii din 9 aprilie 1930 a fost înființat Institutul de Credit Ipotecar Tranzitoriu, cu principalul scop declarat de a inlesni debitorilor convertirea creanțelor ipotecare cu termen scurt și cu dobânzi mari în creanțe ipotecare pe

¹³ Vezi D. Șandru, *op. cit.*, p. 59.

¹⁴ MOF, nr. 183 din 29.VIII.1929.

¹⁵ Vasile Secară, *Creditul agricol țărănesc*, în "Independența economică", XIX, 1936, 8 -10, p. 228; *Istoricul și activitatea Creditului Funciar Rural și situațiunea creată prin legea din 20 august 1929*, București, 1930, p. 43.

¹⁶ Vezi Biblioteca Națională București, fond Al. Saint Georges, Pachet XLV, dosar 5, f. 7-9; "Viitorul", 3.XII.1929.

termen lung, de 10 - 30 de ani, și cu dobânzi reduse. Capitalul social autorizat era de 100.000.000 de lei, dar banca obținea dreptul de a-și crea mijloace de lucru și prin emisiuni de obligații garantate de stat, care puteau ajunge până la 600.000.000 de lei¹⁷. Societatea nu a reușit însă, din cauza conjuncturii economice în care a fost înființată, să acopere decât o mică parte din capitalul social și nici să plaseze pe piață obligațiile emise, astfel că ea nu a putut deveni un instrument eficient al statului în acțiunea de convertire a datoriilor agricole. La 1 ianuarie 1933, banca s-a transformat în Institutul de Credit Ipotecar, păstrând vechiul capital autorizat și obținând dreptul de a negocia obligațiuni până la de zece ori valoarea capitalului social subscris. Institutul își fixa prin statut drept sarcină principală să acorde împrumuturi ipotecare pe termen scurt, de cel mult cinci ani, și pe termen lung, de cel mult 20 de ani, cu ipotecă asupra imobilelor rurale și urbane sau garantate cu privilegii. Dar banca a continuat și după reorganizare să sufere de pe urma lipsei mijloacelor financiare. Finanțarea redusă pe care a efectuat-o, totuși, nu a servit agriculturii, întrucât cea mai mare parte din creditele distribuite au fost obținute de către industriași și comercianți, timp în care marii proprietari funciari rurali, care trebuiau avuți în mod prioritar în vedere de societate, au primit un procent foarte redus din totalul lor¹⁸.

Prin legea promulgată la 17 mai 1930, pentru reorganizarea *Căsei Rurale*, național-tărăniștii au încercat să transforme această bancă într-o instituție de credit care să răspundă într-o mai mare măsură politicilor lor agrare. Potrivit noii legi, Casa Rurală, obținea dreptul de a-și majora capitalul social de la 80.000.000 la 100.000.000 de lei și de a emite bonuri rurale în valoare de 250.000.000 de lei, față de 100.000.000 de lei, cât îi permitea legea de constituire¹⁹. Sarcina prioritară a societății era aceea de a cumpăra pământ în orice întindere în mod direct sau prin finanțarea statului atunci când își exercita dreptul de preemțiune. Din cauza agravării crizei economice, banca nu și-a putut recupera creanțele, astfel că a fost nevoită să sisteze operațiile de creditare, pe care le-a reluat abia în anul 1936²⁰.

Apoi, în primăvara anului 1931, sub guvernarea G. G. Mironescu, național-tărăniștii au obținut acordul Parlamentului pentru

¹⁷ Gh. Z. Ionescu, *Legislația agrară din România privind creditul și cooperația în anii 1929-1933*, în AUB, Istorie, 1974, 1, p.150.

¹⁸ MOF, nr 83 din 8.IV.1933; ASB, fond Centrocoop, Oficiul Național al Cooperăției, dosar I/1931-1948, f. 55 și urm.

¹⁹ D. Șandru, *Rolul "Casei Rurale" în finanțarea agriculturii*, în CI, Iași, 1975, p. 205-211.

²⁰ Vezi ASB, fond Casa Rurală, dosar 18/1931, f.12; registrul 2/1936-1948, f.15 și urm.

înființarea a două noi instituții de credit specializat: *Banca Agriculturii și Creditul Agricol Ipotecar* al României. Cea dintâi, cu un capital social autorizat de 650 de milioane de lei subscris în întregime de stat și cu scop declarat de a efectua asanarea și de a converti datoriile vechi ale producătorilor rurali, nu și-a putut începe activitatea, întrucât statul nu a vărsat capitalul promis, astfel că, în iunie 1932, a fost pusă în lichidare²¹.

Creditul Agricol Ipotecar al României s-a creat în baza legii din 18 martie 1931²², cu scop de a distribui împrumuturi ipotecare producătorilor agricoli, proprietari ai unor exploatări mai mari de 15 ha. Capitalul societății a fost acoperit din tranșa a doua a împrumutului de stabilizare obținută de guvern în baza Convenției de la Paris, din 24 martie 1931, încheiată cu un consorțiu de bănci străine, care au subscris și au vărsat, împreună cu statul român, suma de 330.000.000 lei-aur²³. În anii crizei, când la ordinea zilei se ridica chestiunea conversiunii datoriilor agricole, banca a plasat o parte redusă din fondurile sale sub formă de împrumuturi, tocmai din cauza nesiguranței în care se aflau atunci creditele²⁴. Pe de altă parte, nici agricultorii nu s-au angajat la contractarea unor noi obligații, întrucât nu se limpezea încă o soluție eficientă pentru depășirea dificultăților prin care treceau. De altfel, numărul total al împrumuturilor distribuite de ea în anii 1932 - 1933 s-a ridicat la 147, iar valoarea plasamentelor a fost de 145.710.000 lei²⁵. În plus, în vara anului 1933, guvernul Al. Vaida-Voievod a dat o altă destinație unei însemnate părți din mijloacele de lucru ale Institutului. Astfel, suma de 900 de milioane de lei din dotațiile ce le făcuse statul român acestei bănci a fost restituită guvernului, care urma să finanțeze din ea programul de susținere a prețului intern al grâului²⁶.

Dacă avem în vedere inițiativele național-țărăniștilor de constituire a unor puternice organisme bancare menite să asigure producătorilor agricoli fondurile necesare exploatărilor lor și rezultatele noilor instituții putem aprecia că ele au fost nesemnificative. Eșecul politicii lor în această direcție a fost cauzat în principal de condițiile neprielnice ale perioadei în care partidul s-a aflat la conducerea țării, o

²¹ Gh. Z. Ionescu, *op. cit.*, p. 153; Mihail Romniceanu, *Izvoarele creditului agricol în România*, în *Organizarea și finanțarea creditului agricol în România*, Iași, 1938, p. 22.

²² MOF, nr. 64 din 18.III.1931.

²³ Vezi D. Șandru, *Creditul agricol în România*, p. 62.

²⁴ N. Popescu-Duță *Creditul și instituțiunile noastre de credit*, în "Economia națională", LIII, 1932, 7- 8, p. 213.

²⁵ Vezi AST, fond Sindicatul Agricol Timiș-Torontal, dosar 27/1934, f.1.

²⁶ Vezi ASB, fond Oficiului Central pentru Valorificarea Grâului, dosar 5/1933-1934, f. 22, 49-50.

perioadă de profundă criză, în care întreaga organizație bancară a României s-a confruntat cu probleme insurmontabile. Guvernele nu au onorat decât în parte promisiunile făcute, de a vărsa capitalul social cu care se angajase se participe la înființarea unor instituții de credit. În plus, societățile nu și-au putut plasa pe piață scrisurile funciare rurale care le-ar fi asigurat o parte din mijloacele de lucru. De altfel, dintre toate instituțiile bancare create sau reorganizate în anii guvernărilor național-tărăniste singura care s-a dovedit după marea depresiune cât de cât viabilă a fost Creditul Agricol Ipotecar al României²⁷. De fapt, dacă avem în vedere societățile bancare reorganizate sau înființate în perioada 1929 - 1931 nu constatăm o ameliorare, prin intermediul lor, a situației creditului agricol, ci doar o infiltrare a național-tărăniștilor în conducerea acestora, cu scop vădit de subminare a pozițiilor cheie ale liberalilor din acest sector al economiei naționale.

În 1929, ministrul agriculturii și domeniilor, Ion Mihalache, aprecia că agriculturii românești i-ar fi trebuit cel puțin 1, 2 miliarde de lei pentru investiții în lucrări imediat productive²⁸. Departamentul de resort a solicitat atunci, din împrumutul de stabilizare contractat de guvern la 7 februarie 1929 de la un grup financiar internațional, suma de un miliard de lei, care să fie utilizată pentru terminarea lucrărilor de îndiguiri și ameliorări funciare ale sindicatelor Oltenița - Surlari - Dorobanțu și Brateșu (19 milioane de lei) pentru valorificarea regiunii inundabile a Dunării (100 milioane de lei) pentru construirea căii ferate înguste Cluj - Răcățău (90 milioane de lei), pentru silvicultură (70 milioane de lei), pentru cumpărare de reproducători de rasă și pentru construirea a o mie de grajduri (488 milioane de lei), iar restul pentru lucrări cu caracter public menite să producă venituri imediate²⁹. Dar, din totalul de 14.599 milioane de lei, cât reprezenta valoarea netă a primei tranșe a împrumutului de stabilizare și dezvoltare economică, guvernul a repartizat agriculturii 500 milioane de lei, adică a 29-a parte, din care 231 milioane de lei s-au folosit pentru cumpărarea unor seminte, restul pentru achiziționarea de mașini și unelte agricole³⁰.

Guvernele din perioada marii depresiuni economice s-au confruntat cu grava problemă a datoriilor agricole produsă de fenomenul

²⁷ Vezi "Economia națională", LXV, 1938, 3, p. 32; Caius Bardoși, *Înstituțiile de credit specializat*, în *Enciclopedia României*, vol. IV, p. 600; Banca Națională a României, *Legi - Statute. Dispozițiuni monetare, convențiuni financiare*, București, 1939, p. 544; ASB, fond Banca Agronomilor, dosar 34/1926-1942.

²⁸ "Argus", 28.VI.1929.

²⁹ "Buletinul agricol", Craiova, V, 1929, 7-8, p. 22.

³⁰ "Argus", 28.VI.1929.

crizei, care tindea să ducă la o generalizare a stării de neliniște socială în lumea satelor. În timpul cât s-au aflat la putere, național-tărăniștii nu au dat însă dovadă că doreau să soluționeze în mod eficient această problemă. Ideea unei conversiuni a datoriilor agricole s-a născut în 1929, când au fost depuse în Parlament primele proiecte de legi redactate din inițiativa unor deputați. Dar, până la 18 aprilie 1931, data înlocuirii cabinetului național-tărănist condus de G. G. Mironescu cu guvernul Iorga-Argetoianu, nici unul din aceste proiecte nu a devenit lege. Problemei i s-a dat o primă reglementare legală abia la 19 aprilie 1932, în vremea guvernării Iorga-Argetoianu³¹.

Noul cabinet național-tărănist care înlocuia la 6 iunie 1932 guvernul condus de Nicolae Iorga, constituit sub președinția lui Alexandru Vaida Voievod, a convocat Parlamentul la 30 iulie 1932, cu scop expres de a modifica legea din 19 aprilie 1932. Dar, - așa cum observa ministrul plenipotențiar al Statelor Unite ale Americii la București, Charles S. Wilson, într-un raport trimis la 18 octombrie 1932 subsecretarului de stat - săptămâni în șir au fost consacrate unor discuții inutile pe tema răspunsului la *Mesajul tronului* sau a unor controverse cu caracter personal și de partid, iar proiectul a fost analizat în grabă în ultimele zile ale sesiunii³².

Proiectul guvernului a întâmpinat o serioasă opoziție nu numai din partea băncilor și a datornicilor, ci și a național-liberalilor și chiar din partea unor deputați național-tărăniști, 27 dintre aceștia din urmă, în frunte cu fostul ministru al justiției în cabinetele conduse de Iuliu Maniu și în al doilea guvern G. G. Mironescu și vicepreședinte al partidului, Grigore Iunian, votând împotriva lui³³. Deși în timpul dezbaterilor s-au propus peste două sute de amendamente la legea din 19 aprilie 1932, în cele din urmă guvernul nu a găsit o manieră satisfăcătoare de a o modifica și, ca urmare, a supus votului Parlamentului un moratoriu care suspenda aplicarea ei pe o perioadă de 18 luni³⁴. Urmarea a fost aceea că Iunian, care militase cu consecvență pentru păstrarea legii Argetoianu și pentru extinderea dispozițiilor ei asupra tuturor categoriilor de datornici, și-a dat demisia din funcția ce o deținea. Astfel, așa cum observa Charles S. Wilson în raportul menționat, Partidul Național-Tărănesc a ieșit din

³¹ Vezi MOF, nr. 93 din 19.IV.1932.

³² Vezi National Archives of the United States of America, Washington D. C., Record Group Number 59, Decimal File 1930-1939, doc. 871.032/66.

³³ D. Șandru, *op. cit.*, p. 81.

³⁴ MOF, nr. 251 din 26.X.1932.

bătălia privitoare la modificarea legii conversiunii datoriilor agricole cu prestigiu diminuat și, oarecum, slăbit³⁵.

Cea de-a doua lege de conversiune a datoriilor promulgată în perioada guvernărilor național-țărănești, la 14 aprilie 1933, **aseza** fundamentul asanării datoriilor pe un moratoriu de cinci ani, cu o dobândă de 1 % pe an, ce se acorda debitorilor care nu puteau să-și plătească creditorii³⁶. Membrii Legației americane de la București, care au urmărit cu o deosebită atenție încercările cercurilor guvernante românești de a soluționa această spinoasă problemă, apreciau legea din aprilie 1933 un pic mai favorabil în raport cu cea anterioară, cu observația că nici aceasta nu putea fi scutită de critici. Charles S. Wilson o găsea, în conținutul ei general, mai puțin drastică față de instituțiile de credit, comparativ cu legile precedente, considerând-o drept o încercare serioasă de a fi rezonabilă atât cu creditorii, cât și cu debitorii. După opinia ministrului american de la București, aplicarea legii ar fi agravat sistemul de credit al țării, lovind în special în băncile provinciale. În plus, observa Wilson, întreaga lege fusese proiectată în grabă, unele din prevederile ei nefiind clare. Membrii Legației americane discutaseră cu câțiva funcționari ai guvernului și cu doi juriști români și nici unul nu se dovedise capabil să îi dea o interpretare precisă³⁷.

Privită în ansamblu, politica național-țărăniștilor în domeniul creditului agricol nu a avut finalitate. Nu se poate spune că în perioada guvernării conducerea partidului nu a încercat să asigure agriculturii mijloacele financiare de care ea avea nevoie, însă toate inițiativele ei au fost anihilate de marea criză economică din anii 1929 - 1933. În același timp, Partidul Național-Țărănesc s-a dovedit incapabil să rezolve în mod acceptabil problema datoriilor agricole, soluția oferită de el față de agricultorii datornici fiind mai inefficientă comparativ cu legea concepută de fostul conservator Constantin Argetoianu, ca să nu mai vorbim de legea din 7 aprilie 1934 a Partidului Național-Liberal, partid care nu pretindea că susține în mod prioritar interesele proprietarilor funciari rurali.

³⁵ National Archives of the United States of America, Washington, D. C., Record Group Number 59, Decimal File 1930-1939, doc. 871.0321/66.

³⁶ MOF, nr. 88 din 14.IV.1933.

³⁷ National Archives Of the United States of America, Washington, D. C., Record Group Number 59, Decimal File 1930-1939, doc. 871.51/915.

LE CREDIT AGRICOLE PENDANT LES ANNEES DES GOUVERNEMENTS NATIONALO-PAYSANS

RÉSUMÉ

Nommé au pouvoir le 10 novembre 1928, le Parti National Paysan s'est heurté dès le début à la conjoncture qui a mené à la grande crise économique des années 1929 - 1930. Notre étude analyse la politique du parti dans le secteur agraire, plus précisément, la situation du crédit agricole. Jugée dans cet ensemble, la politique des nationalo-paysan dans le domaine du crédit agricole a été dépourvue de finalité, le Parti National Paysan s'avérant incapable de résoudre de manière efficace et acceptable le problème des dettes externes. D'ailleurs, ses solutions se sont avérées plus inefficaces que celles proposées par l'ancien conservateur Constantin Argetoianu ou par le Parti National Libéral en 1934.